

מלחמת לבנון השלישית

לקראת השתנות הרעיון המערכתי של חזבאללה

יש סימנים לכך שחזבאללה עובר מאסטרטגיה של אי-הפסד בעימות עתידי עם ישראל לאסטרטגיה של קיצור המערכה - בין היתר באמצעות ייזום מהלכים יבשתיים. מכאן דיבורי ההנהגה שלו על תוכניות "לכיבוש הגליל"

מבוא

האופן שבו אנו מדמינים את מלחמת לבנון השלישית מעצב במידה רבה את בניין הכוח של צה"ל ואת היערכותה הביטחונית של ישראל. לפי הפרדיגמה המובילה כיום יבסס חזבאללה את לחימתו על ממד האש (טילים ורקטות) ועל הניסיון להאריך את משך הלחימה. זהו מה שנהוג כיום לכנות "הרעיון המערכתי המסדר" שלו הטענה המרכזית המועלית במאמר הזה היא כי בשנתיים האחרונות מתרחשים שינויים מהותיים בסביבה האסטרטגית והמערכתית שבה פועל הארגון, ואלה צפויים להקשות עליו

- ואף למנוע ממנו - לממש את הרעיון הזה. לפיכך מוצע במאמר לבחון את העימות העתידי עם חזבאללה באמצעות פרדיגמה חדשה, שבמוקדה עומדת הטענה כי חזבאללה דווקא ינסה לקצר את המערכה, אם וכאשר תפרוץ. אימוצה של הפרדיגמה החדשה הזאת יאפשר לנו לפרש מחדש חלק מהמהלכים לבניין הכוח שנוקט הארגון ולהעניק משקל לאירועים שהמעטנו בערכם. זאת ועוד, אימוצה של הפרדיגמה החדשה, לצידה של הפרדיגמה הנוכחית, ישפר את יכולתנו לדמיין כיצד יפעל חזבאללה בעימות הבא, וכפועל

יוצא מכך נוכל לשפר את היערכותנו ואת מוכנותנו.

לב המאמר מורכב משלושה חלקים: תיאור הפרדיגמה (המסגרת התפיסתית) הנוכחית וניסיון לערערה באמצעות אירוע מבחן, תיאור השתנותה של הסביבה האסטרטגית והאופרטיבית ותיאור האילוצים שהשינויים האלה כופים על חזבאללה ולבסוף תיאור הפרדיגמה החדשה המוצעת ומשמעותה לישראל. אך לפני כן מובא דיון תיאורטי שעוסק באתגר המרכזי העולה מהמאמר: הקושי האנושי לשנות פרדיגמה.

מוצב חזבאללה שהוקם מטרים ספורים מגדר הגבול, בקרבת מושב דוב"ב. הדגל השחור מונף מכיוון שהתמונה צולמה ביום העאשורא (שהוא יום אבל) | בשנתיים האחרונות מתרחשים שינויים מהותיים בסביבה האסטרטגית והמערכתית שבה פועל ארגון החזבאללה, ואלה צפויים להקשות עליו - ואף למנוע ממנו - לממש את הרעיון המערכתי שלו ממלחמת לבנון השנייה: להתבסס על ממד האש (טילים ורקטות) ועל הניסיון להאריך את משך הלחימה

סא"ל נ'

קצין מודיעין. בוגר פר"ם אפק. המאמר זכה
בפרס הראשון בתחרות מאמרים שנערכה
במסגרת פר"ם אפק

בני אדם נוטים לחשוב על העתיד בצורה ליניארית, בבחינת "מה שהיה הוא שיהיה"

ניצחון באמצעות אי־הפסד - המסגרת התפיסתית שאליה נערך צה"ל

עימות צבאי הוא מפגש אלים בין שתי מערכות שמטרתויהן מנוגדות, ואשר כל אחת מהן מעוניינת לנצח את האחרת. ניצחון מושג לאו דווקא ביכולת להכריע את האויב בשדה הקרב. למעשה, במרכזו של כל עימות מתנהל מאבק על אופיו ועל הסוגיות שיעמדו במהלכו למבחן. לכן הניצחון טמון ביכולת למנוע מהיריב לפעול בהתאם לאופי העימות שהוא מעדיף ולנתב את העימות לעבר האופי הרצוי לנו.⁴

חזבאללה היה מעדיף להמשיך בתפיסת "הניצחון באמצעות אי־ הפסד", זו גם, כנראה, התפיסה שעל פיה נבנה הכוח של חזבאללה בשנים שלאחר מלחמת לבנון השנייה

העניין הזה עומד במוקד של תחושת ההחמצה שהייתה למפקדים בצה"ל לאחר מלחמת לבנון השנייה. בדעיבד נראה כי ברמה הטקטית הייתה ידו של צה"ל על העליונה: לוחמינו ניצחו את לוחמי חזבאללה כמעט בכל קרב וגבו מהארגון מחיר כבד.⁵ לאחר כשמונה שנות שקט בגבול הצפון מתברר שהמלחמה הביאה גם להישגים יוצאי דופן במישורים של האסטרטגיה ושל האסטרטגיה רבתי. אולם בהקשר המערכתי - המאבק על טבע העימות - דומה כי דווקא ידו של חזבאללה הייתה על העליונה.

מניתוח מערכתי עולה שהמלחמה התנהלה בדיוק לפי המתאר שחזבאללה נערך אליו בעוד מועד. ההיערכות הזאת כללה גיבושה של תפיסת הפעלה הנשענת על ההיגיון של "ניצחון באמצעות אי־הפסד", שהוא וריאציה

הבעיה התפיסתית

דוד בן־גוריון אמר שהאויב המסוכן ביותר לביטחון ישראל הוא האינרציה המחשבתית. בעיניו, המבחן העיקרי של תפיסת הביטחון היה החשיבה על המלחמה הבאה.¹ אולם יישומו של הרעיון הזה אינו פשוט. בני אדם נכשלים בדרך כלל בזיהוי שינויים תפיסתיים, קל וחומר כשמדובר בשינויים שאמורים להתרחש בעתיד. הסיבות לכך נעוצות במאפייני החשיבה האנושית: בני אדם נוטים לחשוב על העתיד בצורה ליניארית, בבחינת "מה שהיה הוא שיהיה". נוסף על כך, בני אדם מתקשים להשתחרר מתפיסות קיימות ונוטים להמעיט בערכם של פרטים הסותרים את תפיסתם המרכזית. למעשה, בניגוד לדימוי שלנו על עיצובה של המחשבה האנושית, בני אדם אינם אוספים מידע ונתונים ומגבשים אותם לכלל תפיסה, אלא להפך: בני אדם אוספים את המידע ואת הנתונים בהתאם ל"משקפיים התפיסתיים" (הפרדיגמה) שאותם גיבשו קודם לכן, ובמעין היזון חוזר שבים ומאמתים את ההנחות המוקדמות.² הגישה הזאת משפיעה גם על עיצובן של פרדיגמות חדשות. בני אדם נוטים להחזיק בפרדיגמות הישנות כל עוד לא התקבלה מסה קריטית של עדויות סותרות המחייבת את נטישת הפרדיגמה הישנה וחיפוש אחר פרדיגמה חדשה.³ אולם המִתנה להצבר העדויות הנדרש לערעור הפרדיגמה הנוכחית בנוגע לחזבאללה עלולה לגרום לכך שהפרדיגמה תשונה באיחור רב - בעיצומה של הלחימה.

המאמר עוסק אפוא בניסיון להעניק פרשנות חדשה - וליתר דיוק מסגרת תפיסתית (פרדיגמה) חדשה - לפרטי המידע המוכרים. האתגר המרכזי הוא הניסיון לתאר דבר מה שנמצא בתהליכי התהוות ואשר טרם התעצב. בהחלט ייתכן שגם חזבאללה עצמו עדיין לא הבין לאשורם את כל האילוצים שבמסגרתם הוא פועל ואת השינויים שהוא עובר. גם סביר להניח שאין לחזבאללה (עדיין) תפיסה או משנה סדורה שנוכל לגלותה באמצעי האיסוף המקובלים. אולם אין בכך כדי להפחית מחשיבות הניסיון לתאר את התנהגות האויב בשדה הקרב העתידי ואף להקדים בכך את האויב עצמו. הקורא נדרש אפוא להפעיל את דמיונו.

של עקרון ההתשה.⁶ הרעיון הזה שיקף הבנה עמוקה של יתרונות הצד הישראלי (עליונות טכנולוגית, מודיעינית ואווירית ויכולות פגיעה מדויקות וקטלניות) ושל נקודות התורפה שלו (רגישות גבוהה לנפגעים משני צידי המתרס, חוסר רצון בולט לנהל מערכות ממושכות והצורך להשיג ניצחון חד וברור). במוקד המענה של חזבאללה עמדו אפוא הצורך להאריך את משך הלחימה והרצון להפגין את שרידות הארגון עד לסיימה.⁷

הרעיונות האלה תורגמו לבניין כוח ולהפעלת כוח שהתבססו על שלושה עקרונות: שיפור יכולת הספיגה והשרידות של הארגון (באמצעות הסתתרות בתווך התת־קרקעי, בשמורות טבע ובכפרים), השגת יכולת פגיעה מתמשכת בעורף האזרחי הישראלי (באמצעות יתירות רבה בכמות ובמגוון של הרקטות ושל המשגרים) ובניית יכולת לעכב את קצב ההתקדמות של הכוחות המתמרנים הישראליים ולגבות מהם מחיר (באמצעות הרוויית השטח בחוליות נושאות טילים נגד טנקים, פגזי מרגמות ומטענים בצירי התנועה). מאז תום המלחמה המשיך חזבאללה להתעצם. מרבית החוקרים מדגישים כי בניין הכוח המסיבי שמנהל החזבאללה נועד לשפר את יכולתו להתמודד עם התמרון של צה"ל ולהגביר את האיום על העורף הישראלי (בכמות הטילים, בטווח שלהם, בדיוקם ובהיקף הנזק).⁸ כל השינויים האלה מצויים בתחום הפרדיגמה הקיימת, שבבסיסה, כאמור, רעיון ההתשה.

בה בעת עוסקים צה"ל ומערכת הביטחון בבניין כוח שנועד לשפר את ההישג המערכתי שיושג במלחמת לבנון השלישית - אם וכאשר תתרחש. זאת באמצעות ניסיון להתמודד, בין היתר, עם תפיסת הפעלה של חזבאללה, שבמוקד שלה מצוי הרעיון של מלחמה באמצעות אי־הפסד. המענה מבוסס על ספיקת מטרות גבוהה (בעיקר באמצעות המודיעין וחיל האוויר) ועל הפחתת יכולתו של חזבאללה לפגוע בעורף הישראלי (באמצעות ההגנה האווירית) לשם קיצור משך המערכה.

כיבוש הגליל - אירוע מבחן שאינו מתיישב עם רעיון ההתשה

ב־2011 פירסם חזבאללה באתרו הרשמי מצגת שכותרתה "הגליל: מקום העימות הבא

ישראל, אלא מה מלמדת אותנו העובדה שהיא עוסקת ברעיונות כאלה.

סביר להניח שהאירועים האלה נדחקו לשוליים בשל חריגתם מהפרדיגמה המרכזית שבה אנו מנתחים את העימות הבא עם חזבאללה. לדעתי, יש לראות ברעיון של כיבוש הגליל תמרור אזהרה וסימן מעיד לתהליך של שינוי בפרדיגמת הלחימה של חזבאללה. הסיבה לשינוי הזה היא תמורות מהותיות שמתחוללות בסביבה האסטרטגית והמערכתית שבה פועל הארגון - תמורות שמאלצות אותו לשנות את הרעיון המסדר שלו מניסיון להאריך את משך המערכה לניסיון לקצרה ככל הניתן.

השתנות הסביבה האסטרטגית והאופרטיבית של חזבאללה

חזבאללה היה מעדיף להמשיך בתפיסת "הניצחון באמצעות אי-הפסד", שכן על פי השקפתו זוהי התפיסה שהבריחה את צה"ל מדרום לבנון בשנת 2000, והיא שניצחה בעבורו את מלחמת לבנון השנייה. זו גם, כנראה

מרבית החוקרים מדגישים כי בניין הכוח המסיבי שמנהל החזבאללה נועד לשפר את יכולתו להתמודד עם התמרון של צה"ל ולהגביר את האיום על העורף הישראלי

שלו, ובו לצד תרגול שגרתי של המגננה נגד תקיפה ישראלית תורגלו הלוחמים בתרחיש של כיבוש הגליל.

האירועים האלה זכו אומנם לאזכור בתקשורת וכן עלו בשיח הישראלי ובצה"ל, אך לאמיתו של דבר הם נדחקו לשוליים, לאחר שהוענקו להם פרשנויות שהמעייטו בערכם. רוב הפרשנים הסבירו שמדובר בניסיון של חזבאללה להאדיר את יכולותיו או בניסיון של הארגון להרתיע את ישראל.¹⁰ אכן סביר להניח שהרעיון של התקפה קרקעית מסיבית על ישראל הוא לא יותר מאשר חלומות באספמיה של חזבאללה. אך בכך אנו סוטים מן העיקר. השאלה שצריכה להישאל כאן היא לא האם חזבאללה יוכל להוציא אל הפועל התקפה או פשיטה על שטח

עם האויב". עיון במצגת מעלה שמדובר במעין תוכנית מבצעית לכיבוש הגליל. המצגת כללה פרק "קרקע" שבו תוארה הטופוגרפיה של הגליל ושל הערים המרכזיות שבו. פרק נוסף הוקדש למטרות האפשריות במלחמה הבאה (בסיס האזנה, נמל חיפה, בתי הזיקוק בחיפה, בסיסי חיל האוויר ושדות תעופה ונקודות כינוס גדולות). הפרק האחרון הוקדש להצגת השלבים לכיבוש הגליל באמצעות כוחות קרקעיים.

ניתן להתעלם מהעניין ולקבוע שמדובר בהתרברבות חסרת סיכוי, אולם הארגון לא הסתפק במצגת. במהלך 2012 נשא מזכ"ל הארגון חסן נסראללה כמה נאומים, הבולט שבהם בספטמבר 2012, שבהם קבע כי "בעימות הבא לא אסתפק בפעולות כפי שנקטנו בעבר, אלא אתן ללוחמי פקודה לכבוש את הגליל".¹¹ זאת ועוד, על פי דיווח בעיתון הלבנוני "אלג'ומהוריה" (אוגוסט 2012) ערך הארגון הלבנוני תרגיל רב משתתפים שכלל כ-10,000 לוחמים, ובהם חיילי יחידות העילית

מפת היעדים הצבאיים של חזבאללה - מסומנים בירוק (מתוך אתר המזוהה עם הארגון) | יש לראות ברעיון של חזבאללה לכבוש את הגליל תמרור אזהרה וסימן מעיד לתהליך של שינוי בפרדיגמת הלחימה של הארגון

מבצעי, התנסות בהפעלת אמצעי לחימה חדשים ופיתוח יכולות הן בתחום הקרב המשולב והן בתחום הפיקוד והשליטה (פ"ש) המורכבים. לצד כל אלה - וזהו הנושא החשוב לענייננו - לוחמי הארגון, ובעיקר מפקדיו, נדרשים להכריע באופן מהיר ותכליתי את הקרבות שהם מנהלים על אדמת סוריה. הדבר מחייב אותם לעסוק בתפיסות מערכתיות חדשות המיועדות להשגת הכרעה.¹⁴ העיסוק הזה מקדם את הארגון צעד נוסף לעבר אימוצן של תפיסות דומות גם בהקשר של מערכה נגד ישראל.

לוחמי הארגון, ובעיקר מפקדיו, נדרשים להכריע באופן מהיר ותכליתי את הקרבות שהם מנהלים על אדמת סוריה. הדבר מחייב אותם לעסוק בתפיסות מערכתיות חדשות המיועדות להשגת הכרעה

התהוותה של פרדיגמה חדשה ומשמעותה

אם נסכם את הדברים עד עתה, הרי ישנה אפשרות שאנו מצויים בעיצומו של שינוי פרדיגמטי ברעיון המערכתי של חזבאללה. האילוצים שבמסגרתם הוא פועל לצד היכולות והתובנות שהוא רוכש מלחימתו בסוריה מנתבים אותו לפתח לצד הרעיון של "ניצחון באמצעות אי-הפסד", שבא לידי ביטוי במלחמת לבנון השנייה, רעיון מערכתי אחר - גם אם הארגון עצמו עדיין לא תופס זאת באופן מלא - שמטרתו היא לקצר את משך הלחימה. לא מדובר בעניין סמנטי ובניסיון לייצר "תמונת ניצחון" אחרת. מדובר בשינוי של אופי העימות שאליו עלול הארגון לחתור: מעימות שבו הצד הישראלי הוא היוזם, ואילו חזבאללה הוא בעיקר המגיב, לעימות שבו חזבאללה ינסה להתחרות בישראל על נטילת היוזמה; מעימות שבו חזבאללה מנסה בעיקר להתגונן מפני עליונות צה"ל ולקזזה, לעימות שבו חזבאללה ינסה לפגוע במוקדי העליונות של צה"ל ולגדוע את המתקפה שלו בעודה באיבה; מעימות שבו הכלי המרכזי של הארגון הוא אש, לעימות שבו האש היא רק חלק מסל כלים נרחב שהארגון עושה בהם שימוש כמו פשיטות קרקעיות, הפעלת כטב"מים וטיילי שיוט. כאשר בוחנים את האופן שבו בונה הארגון

חוסר האמון הזה ביסס הארגון חלק גדול מתפיסת ההפעלה שלו על כך שהקהילה הבין-לאומית תצר את צעדיה הצבאיים של ישראל בשל רגישותה הרבה לזכויות אדם ולנפגעים ולאור רתיעתה הבסיסית מעימותים. אולם גם במישור הזה התבדה הארגון, והוא גילה שלא זו בלבד שהקהילה הבין-לאומית אינה יכולה למנוע מישראל לפתוח במערכה צבאית עצימה, אלא שהיא מעניקה לה כר נרחב למדי לפעול נגד הארגון. הארגון קיבל הוכחה נוספת לכך כששמו הוכלל ברשימת ארגוני הטרור של האיחוד האירופי.¹³

איבוד המשענת הסורית. תפיסת ההתשה של הארגון התבססה במידה לא מבוטלת על ההבנה כי יש לו עורף אסטרטגי - לוגיסטי, מדיני וצבאי - בסוריה. העורף הזה היום בווער בעקבות מלחמת האזרחים הממושכת, ופועלים בו ארגונים רבי עוצמה שעוינים את חזבאללה ויעשו כל מאמץ כדי לפגוע בו. אומנם לחזבאללה יש מלאי גדול של אמצעי לחימה שיאפשרו לו לקיים את העימות הבא גם ללא "מילוי מחדש", אולם ברור לארגון שלאחר העימות הוא יתקשה לשקם את כוחו הצבאי - מה שיסכן את יכולתו להגן על האינטרסים שלו הן מפני ישראל והן מפני יריביו מבית ובסוריה. זהו אילוץ נוסף שידרבן את חזבאללה לסיים את הלחימה במהירות.

שלוש חזיתות. עד לא מזמן יכול היה חזבאללה לרכז את מאמציו בחזית אחת - מול ישראל. היום הוא נאלץ "לרקוד" על שלוש חזיתות. הוא נלחם בסוריה על חיי המשטר, אך גם על חיי שלו; הוא בעימות עם ישראל, כבעבר; הוא גם מאותגר, יותר מבעבר, בזירה הפנים-לבנונית: הארגון סופג פיגועים בלב הדאחיה ונאבק בקבוצות סוניות-סלפיות ובארגוני ג'יהאד עולמי. הוא אינו יכול להרשות לעצמו להפסיד בשום חזית. לפיכך אין לו אפשרות להקצות קשב ויכולות לעימות ממושך עם ישראל. הדבר עלול לעלות לו בהפסדים בחזיתות האחרות.

לצד כל האילוצים שבהם פועל הארגון (למשל התשת כוחותיו ופגיעה בלוגיטימציה שלו), הלחימה בסוריה היא גם הזדמנות בעבורו ללמידה. ראשית, לוחמי הארגון רוכשים ניסיון

התפיסה שעל פיה נבנה הכוח של חזבאללה בשנים שלאחר מלחמת לבנון השנייה.¹¹ אולם בשנים האחרונות התחוללו כמה שינויים ותהליכים שמחייבים להטיל ספק ביכולתו של הארגון לדבוק באותה התפיסה. להלן השינויים המרכזיים:

● התמסדות. כבר שנים רבות שחזבאללה מתנהל כארגון היברידי: הוא גם עוסק בטרור וגם משולב בהנהגה המדינית של לבנון. דומה כי מאז נסיגת צה"ל מלבנון, וביתר שאת לאחר מלחמת לבנון השנייה, מתמקד הארגון יותר ויותר בפעילותו המדינתית. להתמסדות הזאת יש משמעות מרחיקות לכת - שהארגון מבין אותן במלואן והן תורמות להירתעותו מפני עימות עם ישראל. בראש ובראשונה, הארגון כבר אינו יכול להתנער מאחריותו לפגיעות שתספוג לבנון בעימות עם ישראל - פגיעות שינחיתו מכה קשה על איכות החיים של כל תושבי המדינה, בני כל העדות. ברור לארגון שהמחיר הזה ילך ויעלה ככל שיימשך העימות. העניין הזה הופך להיות משמעותי עוד יותר בעקבות "האביב הערבי" ועליית קולו של הציבור.

● ישראל מוכנה לשלם את המחיר. בבסיס תפיסת ההתשה של הארגון עמד הרעיון שלפיו החברה האזרחית בישראל היא חלשה - רעיון שעמד במוקד נאום "קורי העכביש" של נסראללה.¹² לפי התפיסה של נסראללה, החברה הישראלית הפכה לנהנתנית ואינה מסוגלת להתמודד עם מערכות ממושכות ועם נפגעים רבים - בשני צידי המתרס. אולם בפועל, להפתעתו הרבה של נסראללה, ישראל הוכיחה הן במבצע "חומת מגן", הן במלחמת לבנון השנייה והן במבצע "עופרת יצוקה" כי היא מוכנה לקיים עימות ממושך - על כל השלכותיו בזירה הפנים-ישראלית ובזירה הבין-לאומית - וכי אזרחיה נותנים לכך לגיטימציה מלאה. העניין הזה לבדו מערער את יסודותיה של תפיסת ההתשה שפיתח הארגון.

● לחזבאללה התברר שהקהילה הבין-לאומית היא משענת קנה רצוף. לחזבאללה חוסר אמון בסיסי בקהילה הבין-לאומית. על פי תפיסתו, העולם מתנכל לו ולבעלת בריתו, איראן, רק בשל היותם שיעים. חרף

את כוחו בשנים האחרונות, הרי מתברר שיש מיתאם בין בניין הכוח לפרדיגמה התקפית. כך, למשל, הארגון החליט לעבור מהתמקדות במטרות בעורף האזרחי - כדי להתיש את הציבור הישראלי - למטרות המצויות גם בעורף הצבאי והאסטרטגי: בסיסי חיל אוויר, מפעלים לייצור חשמל וכד'. מעבר כזה מחייב חתירה להשגת נשק מדויק יותר.¹⁵ נוסף על כך, הצורך להשיג אפקט מהיר יותר מחייב יכולת לשגר טילים בעלי עוצמה רבה יותר, בכמות גדולה יותר ובזמן קצר יותר.¹⁶

משמעות השינוי לישראל

אם אכן נכונה התזה המרכזית של המאמר, שלפיה חזבאללה מצוי בעיצומו של מהלך לשינוי תפיסת ההפעלה שלו - שעיקרה הוא מעבר להיגיון של קיצור המערכה - הרי שהדבר מחייב חשיבה מחודשת על האופן שבו נערכים ישראל בכלל וצה"ל בפרט לעימות הבא. חשיבה מחודשת כזאת ניתן להתחיל באמצעות מענה על השאלות הבאות:

● **משך המערכה.** האם חזבאללה יכול להוביל לסיום המערכה עוד בטרם יופעל התמרון הצה"לי? או גרוע מכך, במהלכו? האם הוא יכול לקצור הישג דומה עוד בטרם הושלמה המהלומה האווירית הישראלית? האם יהיה נכון לקבוע משך זמן מינימלי להפעלת התוכניות המבצעיות שלנו?

● **עורף אזרחי, עורף אסטרטגי ועורף צבאי.** האם העורף הצבאי והעורף האסטרטגי ערוכים למתקפה מסיבית וממוקדת? האם מינון ההשקעה בהתגוננות העורף האזרחי פרופורציונלי למינון ההשקעה בהתגוננות העורף האסטרטגי והעורף הצבאי? האם יש צורך לשנות את המינונים?

● **לחימה רב ממדית.** האם צה"ל ערוך ללחימה יבשתית רב ממדית (בחזית, בעומק שטח האויב ובתוך ישראל)? האם נכון להיערך לכך גם בתוכניות המבצעיות? האם צה"ל ערוך למציאות שבה הכוחות ימצאו את עצמם נלחמים (ולא רק סופגים) כשהם בדרך לנקודות ההיערכות והכינוס?

● **מעבר משגרה לחירום.** האם צה"ל ערוך לעבור משגרה לחירום לא רק תחת אש טילים אלא גם תחת אש מנגד?

● **תחילת עימות בהפתעה.** האם צה"ל ערוך לאפשרות שחזבאללה יבחר לפתוח את העימות הבא בהפתעה - בין אם בגלל אילוץ (כדי למנוע הישג ישראלי) ובין אם בניסיון לסיים את המערכה עוד בטרם החלה?

אין זה משנה אם אנו סבורים שחזבאללה יכול לממש את הרעיון של "קיצור המערכה" או לא. עצם העיסוק של הארגון ברעיונות כאלה מעיד על שינוי תפיסה שעלול להיות בעל השלכות משמעותיות על האופן שבו תתעצב המערכה הבאה

סיכום

הפרטים המובאים במאמר אינם חדשים. רובם מסבירים את השקט ארוך השנים בגבול עם לבנון, שהוא תוצר של ההרתעה העמוקה שהשיג צה"ל מול חזבאללה. אולם המאמר מנסה לערער על המסגרת התפיסתית המובילה שלפיה אנו מתכוננים לעימות הבא עם חזבאללה ולהעלות את האפשרות כי לצד הרעיון המערכתי של "אי-הפסד" הולך ומתגבש בחזבאללה רעיון של "קיצור המערכה".

אין זה משנה אם אנו סבורים שחזבאללה יכול לממש את הרעיון של "קיצור המערכה" או לא. עצם העיסוק של הארגון ברעיונות כאלה מעיד על שינוי תפיסה שעלול להיות בעל השלכות משמעותיות על האופן שבו תתעצב המערכה הבאה. יש להדגיש כאן כי התפיסות החדשות אינן באות בהכרח במקום התפיסות הקודמות. הן יכולות לדור גם בכפיפה אחת (לדוגמה, ייזום מהלכים קרקעיים מוגבלים במקביל לירי נרחב של טילים ושל רקטות) ולהעניק לחזבאללה מגוון רחב יותר של אפשרויות פעולה בעת עימות עתידי.

בין אם מקבלי ההחלטות ישתכנעו שהמאמר משקף את המציאות המתהווה ובין אם יראו בו רק תרגיל מחשבת, מן הראוי שיקדישו זמן לבחינת השלכות האפשרויות של שינוי כזה. בעניין הזה ראוי להזכיר כי המחקר מוכיח שההפתעות הגדולות ביותר בהיסטוריה הצבאית (ובהן פרל הרבור, מבצע ברברוסה, מלחמת יום הכיפורים ופיגועי 9/11) לא נבעו ממחסור במידע, אלא מאינרציה מחשבתית ומכשל הדמיון.

הערות

1. גרעון טרן, "מבוא לתפיסת ביטחון: מושגי יסוד ומרכיבים מרכזיים", **מבוא לביטחון לאומי**, האוניברסיטה המשודרת, משרד הביטחון - ההוצאה לאור, 2002, עמ' 35
2. למידע נוסף על נושאים כמו מגבלות התפיסה האנושית, כשלי חשיבה ועיוותי תפיסה ראו: דניאל כהנמן, **לחשוב מהר לחשוב לאט**, מטר, תל-אביב, 2013 וכן ריצ'רדס ג' הוייר הבן, **הפסיכולוגיה של המחקר המודיעיני**, מערכות, תל-אביב, 1999
3. להרחבה ראו תומס ס' קון, **המבנה של המפקדות מדעיות**, ידיעות ספרים, תל-אביב, 2005
4. רון טירה, **המאבק על טבע המלחמה: מקלאוזוויץ לסקיפיו אפריקנוס ואוגאר סאדאת ועד לאויב המדינתי שהסתגל למלחמה נגד ה-INS, RMA, 2008**, עמ' 7-9, <http://goo.gl/1yi5aw>
5. יש החולקים על התפיסה הזאת וטוענים כי מדובר במיתוס שהתפתח כדי לחזק את תחושת הגאווה של לוחמי צה"ל ראו לדוגמה: רון בן ישי, "ביבבות לא תעשה לך מלחמה", **ynet**, 13 ביולי 2007, <http://goo.gl/9rhBVd>
6. לפירוט על מקורות התפיסה ועל תהליך עיצובה ראו את מאמרו של תא"ל איתי ברון וקרמית ולנסי, "המהפכה בעניינים צבאיים של הציר הרדיקלי", **מערכות** 432, אוגוסט 2010, עמ' 4-17, <http://goo.gl/A3g7QA>
7. ראו: אמיר קוליק, "חזבאללה מול צה"ל - הממד האופרטיבי", **עדן אסטרטגי**, כרך 9, גיליון 3, אוקטובר 2006, <http://goo.gl/w96081>. ניתן למצוא רעיונות תפיסתיים דומים גם באופן ההתנהלות של חמאס במהלך מבצע "עופרת יצוקה" (בין 27 בדצמבר 2008 ל-18 בינואר 2009).
8. ראו: גיא אביעד, "בניין הכוח של חזבאללה בשנים 2006-2009 - אבני יסוד ומגמות לעתיד", **צבא ואסטרטגי**, כרך 1, גיליון 13, דצמבר 2009, עמ' 3-18, <http://goo.gl/2SV5b9>
9. **גלובס**, 4 בספטמבר 2012, <http://goo.gl/GD5KRS>
10. ראו: לקט של מרכז המידע למודיעין ולטרור 47 במרס 2013 שכותרתו: "טרור ואינטרנט: תשתית אתרי האינטרנט של חזבאללה והחברות התומכות בה", <http://goo.gl/AelRvI>, וכן שמעון שפירא, "התוכנית המבצעית של חיזבאללה: טילים על תל-אביב וכיבוש הגליל", **המרכז הירושלמי לענייני ציבור ומדינה**, נובמבר 2011, <http://goo.gl/Uoewwl>
11. גיא אביעד, **בניין הכוח של חזבאללה** (ראו הערה 8)
12. ראו: <http://goo.gl/kjQ11D>
13. ראו נאום נסראללה ב-24 ביולי 2013, <http://goo.gl/MOTZ2>
14. המושג "הכרעה" מקושר בדרך כלל לרעיון הניצחון. ברור שחזבאללה אינו סבור כי יוכל לנצח את ישראל. עם זאת, סא"ל עדו (במאמרו "מנגנוני ההבסה - כיצד מנצחים במלחמה?", **מערכות** 385, ספטמבר 2002, עמ' 4-6, <http://goo.gl/5NqKak>) מציג פרשנות נוספת למושג "הכרעה": לפי הפרשנות הזאת, הכרעה היא היפוכה המערכתי של ההתשה. במובן הזה הכרעה היא מימוש הישגי המלחמה בתוך זמן קצר. ייתכן כי הדימוי שמציע הכתי יקל על ההבנה: הר יכול להפוך למישור בשתי זרעים: בדרך הראשונה, הרוח, הנשם וגלי הים ישיחו אותו בהדרגה. זוהי פעולת ההתשה. בדרך האחרת ההר ישתטח בבת אחת כתוצאה מרעידת אדמה. זוהי פעולת הכרעה. זוהי אפוא משמעות הכרעה המובאת כאן.
15. לדוגמה, בנאומו של נסראללה מ-16 בפברואר 2013 הוא טען שבאמצעות ירי של ארבעה טילים אנו מסוגלים לשתק את אספקת החשמל של ישראל, <http://goo.gl/OQUsvm>
16. לדוגמה, בנאומו ב-25 בנובמבר 2012 אמר נסראללה: "ישראל, שאותה הרעידו כמה טילי פל"ר 5, שמספרם אינו עולה על אצבעות שתי ידיים, במהלך שמונה ימים [במבצע 'עמוד ענן'], כיצד תישא בעול אלפי טילים?", <http://goo.gl/ZBHyww>